

A MENINGER

KRONIKK OG DEBATT

A Språket vårt

Per Egil Hegge

Per Egil Hegge er tidligere redaktør i Aftenposten og forfatter av flere bøker, blant annet om språk.

per.egil.hegge@aftenposten.no

Oss har gjort II

Det kom flere kommentarer til spalten 21. juli, hvor temaet var «oss» og «dem» som subjektformer. Det forekommer i norske dialekter, men også i skriftlig dansk. En av våre ledende filologer savnet noe vesentlig: en redegjørelse for at danskene aldri bruker «dem» eller «os» som subjekt uten at pronomenet følges av en relativsetning. Danskene ville altså ikke si eller skrive «os har gjort». Derimot ville «os, der ved, hvorledes ting skal gøres, har styr på det hele» være fullt ut mulig.

En annen språkinteressert leser ville vite om det på norsk heter «det er jeg» eller «det er meg». Her er svaret begge deler, så det er ett av de problemer som løser seg selv. Jeg synes objektsformen lyder bedre, altså «det er meg». Det tilsvarende ville man si både på dansk, engelsk og fransk, mens en svenske vil foretrekke «det är jag». De som nå forlanger regler og årsaksforklaringer, får nøye seg med beskjeden om at sånn er det bare.

Her er det ikke mye nordisk enighet. Vår filologvenn skriver: «Håndteringen av personlige pronomen foran relativsetninger er forskjellig i norsk, dansk og svensk.

Mens man på dansk vil si det er dig, er bestemmer, og på svensk det er du som bestämmer, finner man i norsk både det er du som bestemmer og det er deg som bestemmer, men med en sterk overvekt av det første.»

Til slutt var det en leser med kjennskap til Valdres-dialekten som gjerne ville ha sagt at det personlige subjektpronomenet «oss» ikke brukes der, men derimot i Gudbrandsdal og deler av Telemark.

«Dem» brukes som subjektpronomen i store deler av Nord-Norge, Trøndelag, Møre og Romsdal og Østlandet – «dem kom».

Det har en klart folkelig klang, og muligens er det forklaringen på at mange skyr formen «dem» også når den skal brukes i korrekt og konservativt riksmål: «Vi må forklare de at de ikke kan gå med skaut.»

Nordområdene. Mens kullvirksomheten er i krise, er behovet for norsk nærvær på Svalbard større enn på lenge.

Klart for en kraftfull satsing

Kronikk

Thor Bjørn Arlov
1. amanuensis dr. art, Universitets-senteret (UNIS), Svalbard

Geir Ulfstein
professor dr. juris, Institutt for offentlig rett

14. august for 90 år siden ble det norske splittlaget heist på Skjæringa i Longyearbyen, og justisminister Paal Berg erklærte at Svalbard nå var en del av kongeriket Norge. Men var det egentlig noe å feire?

I 1925 ble 20 års nasjonalt engasjement og politisk strev for norsk overhøyhet over denne arktiske øygruppen kronet med seier. Skal vi dømme etter samtidens presse, var begeistringen begrenset og i hvert fall nokså kortvarig både i opinio-

nen og det politiske miljø. Én ting var at oppmerksomheten i økende grad skiftet fra Svalbard til spørsmålet om norsk suverenitet over Øst-Grønland på 1920-tallet. En annen var at kullgruve åpenbart ikke var noen gullgruve, for å si det slik. I den økonomiske krisen etter første verdenskrig var det ingen lønnsomhet i kulldrift på Svalbard. De fleste selskapene, både norske og utenlandske, hadde i realiteten avvirket eller var i ferd med å stanse virksomheten da Norge overtok suvereniteten i 1925. Et par år senere var det bare Store Norske Spitsbergen Kullkompani AS i Longyearbyen som produserte kull. Også dette selskapet slet med økonomien og ble helt avhengig av statlig hjelp. I 1976 ble selskapet overtatt av staten.

Bred politisk enighet

I de snart 100 årene Store Norske har produsert kull på Svalbard, har virksomheten bare tidvis vært lønnsom. Staten har måttet tilføre midler over statsbudsjettet for å holde driften i gang – i enkelte perioder flere hundre millioner kroner i året. Det har vært bred politisk enighet om dette, og grunnen er utvilsomt at gru-

vedriften har vært svært viktig for å opprettholde norsk bosetting i Longyearbyen. Politiske myndigheter har ment – og mener nok fortsatt – at nærvær i form av stabil bosetting er en forutsetning for å gi troverdighet til den norske suvereniteten over Svalbard.

Nå er kulldriften på Svalbard igjen i krise. Store Norske ble i vår tilført en halv milliard kroner for å kunne opprettholde virksomheten til 2016. Dersom kullmarkedet ikke bedrer seg, er det en reell mulighet for at den nye Lunckefjell-gruven ikke blir satt i drift, og at det bare blir begrenset kullproduksjon. Mange arbeidsplasser vil gå tapt. Dette svekker kulldrift som grunnlag for norsk suverenitetsutøvelse på Svalbard.

Økt politisk interesse

Dette skjer samtidig som Nordområdene har fått fornyet geopolitisk interesse. Kinas og EUs søknad om observatørstatus i Arktisk Råd – hvor bare Kina har lyktes så langt – illustrerer den økte interessen. Militær virksomhet kan igjen øke som resultat av nye spenninger mellom Russland og Vesten. Den russiske visestatsministeren Dmitry Rogozins uønskede besøk på Svalbard i april illustrerer utfordringene Norge kan bli stilt overfor. Danmark og Russland har presentert omfattende krav på kontinentalsokkelområder – inkludert Nordpolen – og det ventes et like omfattende krav fra Canada. Russland har kullvirksomhet i Barentsburg og vil utvilsomt opprettholde sitt nærvær på Svalbard.

Varmere klima og issmelting øker tilgjengeligheten av bio- og georessurser, og utløser dermed tunge økonomiske og nasjonale interesser. Svalbard er en grensestein i havet som danner utgangspunkt for en norsk 200 mils fiskerisone og krav på myndighet over kontinentalsokkelen. Både det norske regimet i 200-milssonen og på sokkelen er omstridt. Russland protesterte så sent som i mars i år mot den